

#GOEDINERFGOED

Archeologienota Geraardsbergen – Overboelare, Kloosterstraat

Deel 3: Programma van Maatregelen

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Projectcode – 2017J368

Colofon

Projectcode 2017J368

Archeologienota Geraardsbergen – Overboelare, Kloosterstraat

Opdrachtgever

MLSC BVBA

Pontstraat 9

9800 Deinze

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.

Adolf Baeyensstraat 134G

9040 Sint-Amandsberg

BTW BE 0669.484.003

© 2017 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Goed in erfgoed Comm. V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

Programma van maatregelen.....	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	4
2. Gemotiveerd advies.....	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site.....	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	6
2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering.....	7
3. Programma van Maatregelen	7
3.1 Vraagstelling	7
3.2 keuze onderzoeksstrategie	8
3.3 Plan van aanpak.....	10
Voorwaarden voor de sloop.....	10
Afbakening onderzoeksgebied en maatregelen	10
Proefputten.....	10
3.4. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden	13
3.5. Criteria bereiken onderzoeksdoel.....	13
3.6. competenties uitvoerder	13
3.7. deponering	14
3.8. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0	14

Programma van maatregelen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: MLSC BVBA, Pontstraat 9, 9800 Deinze
BE0825788516
- Projectcode bureauonderzoek: 2017J368
- Sitecode: GE-KL-2017
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Kloosterstraat 15-19, 9500 Geraardsbergen (Overboelare)
- Bounding Box: xMin,yMin 3.86223,50.7613 : xMax,yMax 3.86361,50.7619
- Oppervlakte percelen: +/- 3187 m²
- Kadaster: Geraardsbergen, 4e AFD, Sectie A, nr 711H, 712H, 717E, 717F
- Termijn bureauonderzoek: 31/10/2017-08/11/2017
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek
- Onderdeel archeologische zone: nee
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: deel1, figuur 1
- Kadasterkaart: deel 1, figuur 2
- Overzichtsplan archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: deel 1, figuur 3

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Elk vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem was niet mogelijk omwille van de huidige bebouwing en het actuele landgebruik (zie Verslag van Resultaten). De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen leveren voldoende informatie om een afdoende inschatting te maken van het potentieel tot archeologische kennisvermeerdering.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

Het assessment gebaseerd op een combinatie van landschappelijke, archeologische en historisch-cartografische data wijst op een matig hoog tot hoog archeologisch potentieel voor het projectgebied. Het projectgebied situeert zich op de flank van een pleistocene duinengordel op de overgang met het alluvium. Hogerop het duinengebied werden bewoningsporen aangetroffen uit de metaaltijden en de vroege middeleeuwen, maar deze landschappelijke situatie biedt ook kans op sporen uit andere periode zoals het mesolithicum, de Romeinse Tijd, de volle en late middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd. Momenteel bevindt zich een historisch hoevecomplex op de terreinen. Hoewel de bouw ervan op basis van historische cartografie vermoedelijk te plaatsen is in de 18de eeuw, kan een middeleeuwse of vroegmoderne voorloper van de hoeve niet worden uitgesloten. De aanwezigheid van het hoevecomplex en het landgebruik tijdens de 18de-19de eeuw maken de kans op steentijd-artefactensites eerder klein.

De bewaringstoestand is moeilijk in te schatten op basis van bureauonderzoek. Een zekere verstoring van de terreinen dient te worden verondersteld dankzij de bouw van het 18de eeuws hoevecomplex en de rurale activiteit op de terreinen. Indien de 18de eeuwse hoeve een middeleeuwse voorloper heeft gekend, zijn mogelijk nog funderingen bewaard onder de bestaande gebouwen. Andere delen van het projectgebied (binnenhof en terreinen ten zuiden van de hoeve) lijken dan weer weinig verstoord.

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De geplande werken voorzien de sloop van het historisch hoevecomplex en de bouw van meergezinswoning bestaande uit in totaal 19 woonentiteiten verdeeld over drie volumes met oppervlakten van 271m², 264m² en 369m². Het projectgebied helt af in zuidoostelijke richting. Om de terreinen bouwrijp te maken worden de gronden deels opgehoogd. In functie van de ophoging wordt op een deel van het terrein eerst de teelaarde verwijderd.

Figuur 1: syntheseplan met aanduiding van de huidige bebouwing en de geplande ingrepen in de bodem (©Geopunt)

Volgende ingrepen vorm een verstoring van de bodem onder de actuele maaiveldhoogte (mvh):

- (i) afbraak van de historische hoeve, koterij en aanbouwen
- (ii) gedeeltelijk ophogen van de terreinen en gedeeltelijk verwijderen van teelaarde tot op een diepte van -0,2 m mvh.
- (iii) de aanleg van drie liftkokers met telkens een oppervlakte van 8,5m² tot op een diepte van -1m of - 2,1m mvh voor ophoging.
- (iv) de aanleg van een funderingsplaat met vorstrand. Er mag gerekend worden aan een minimale opbouw van 30cm voor de funderingsplaat. De

vorstranden zijn 0,5m breed en zullen vermoedelijk ingegraven worden tot op een diepte van min -0,25m, max -1,90m mvh voor ophoging. De definitieve opbouw van de fundering wordt later bepaald. De verstoring beperkt zich voornamelijk tot het noordelijk en zuidelijk deel van het projectgebied waar de ophoging van het terrein beperkt blijft. Elders beperkt de verstoring zich tot het ophogingspakket.

- (v) het uitgraven van de regenwaterput (+/- 6m²) tot op een diepte van -1,30m mvh voor ophoging.
- (vi) de aanleg van een infiltratiebekken van +/- 36,16 m² tot op een diepte van -0,90m mvh.

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Ja. Het projectgebied biedt een matig hoog tot hoog archeologisch potentieel op basis van de aantrekkelijke landschappelijke positie en diverse gekende vindplaatsen in de directe omgeving. Dit potentieel impliceert evenzeer een potentieel op kennisvermeerdering inzake bewoning (op de pleistocene duinengordels) langs de Dender sinds de prehistorie tot heden en inzake de dorpsgenese van Overboelare. Kennis die kan gelezen worden in een breder archeologische kader dankzij de talrijke vindplaatsen in de directe omgeving en elders in de Vlaamse vallei op vergelijkbare landschappelijke posities. Het bureauonderzoek biedt echter noch sluitende argumenten om de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed aan te tonen, noch om een evaluatie op te maken van de aard en bewaartoestand van eventueel aanwezig erfgoed. Om het werkelijke potentieel op kennisvermindering terdege af te toetsen is dan ook bijkomend vooronderzoek met ingreep op de bodem noodzakelijk.

3. Programma van Maatregelen

3.1 Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een afdoende inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek wel voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbaken van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?

- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?
- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Meer specifiek: heeft de bestaande 18de eeuwse hoeve eventueel een middeleeuwse of vroegmoderne voorloper gekend?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er een zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

3.2 keuze onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk 2.0 van toepassing. Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	
<i>Geofysisch onderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	De kans op interferentie is te groot gezien de huidige inrichting van het projectgebied en omgeving
<i>Veldkartering</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Terrein is momenteel bebouwd en verhard
<i>Landschappelijk booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de

					middeleeuwen op de bodem is groot.
<i>Verkennend archeologisch booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. De kans op steentijd-artefactensites is hierdoor eerder klein.
<i>Waarderend archeologisch booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. De kans op steentijd-artefactensites is hierdoor eerder klein.
<i>Proefsleuven en proefputten</i>	Ja	Ja	Ja	Ja	Proefputten kunnen meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van sporensites en de bewaartoestand. Om praktische en economische redenen is deze onderzoeksstrategie niet aangewezen
<i>Proefputten in functie van steentijdsites</i>	Ja	Nee	Ja	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. De kans op steentijd-artefactensites is hierdoor eerder klein.

Figuur 2: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

Geofysisch onderzoek en veldkartering werden overwogen als onderzoeksstrategieën, maar niet weerhouden omdat ze weinig of niets zullen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De kans op bewoningssporen uit de prehistorie is zeer klein. Daarom wordt er geen gericht landschappelijk, verkennend en waarderend booronderzoek voorzien.

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefsleuven in combinatie met proefputten geadviseerd. Er wordt gekozen voor een gecombineerd gebruik van beide methoden om zowel ruimtelijk inzicht van de archeologische site te verwerven, als zicht te krijgen op de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden. Het uitvoeren van het proefsleuven en -puttenonderzoek dient te gebeuren met aandacht voor eventuele artefactensites en steentijdsites.

3.3 Plan van aanpak

Voorwaarden voor de sloop

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de huidige hoeve is gesloopt. De sloopwerken voorafgaand aan het archeologisch vervolgonderzoek beperken zich tot het maaiveld. Bij de afbraak wordt gestreefd op een minimale impact op de ondergrond.

Afbakening onderzoeksgebied en maatregelen

Het totale projectgebied betreft **3187 m²**. De geplande werken beperken zich tot een zone van **+/- 1950 m²** (valt samen met de zone waar de teelaarde wordt verwijderd, zie fig .2 en 3) die verder dient te worden geëvalueerd in functie van de geplande werken. We adviseren de aanleg van in totaal 2 proefsleuven en 3 proefputten samen goed voor een oppervlakte van **188 m²** op een te evalueren zone van +/- 1950 m². In totaal wordt zo een dekkingsgraad van afgerond **10%** van de totaal te evalueren gebied bereikt. Een dekkingsgraad die tot **12,5 %** kan worden verhoogd doormiddel van volgsleuven en/of kijkvensters.

Proefputten

We adviseren de aanleg van in totaal 3 proefputten van 4 meter bij 4 meter (48m² in totaal) Twee putten worden aangelegd op het binnenplein van de bestaande hoeve, meer bepaald tegen respectievelijk de zuid- en westvleugel van het hoevecomplex. Een derde proefput richt zich op de noordvleugel en wordt aangelegd in de doorgang richting Kloosterstraat. De proefputten laten toe na te gaan of de 18de hoeve eventueel een ouder voorloper heeft gekend. De specifieke locatie van de putten maakt het mogelijk zowel eventuele oudere funderingen of muurresten onder de bestaande muren te onderzoeken, alsook de bodemopbouw/-bewaringstoestand en het archeologisch potentieel van het onbebouwde

binnenplein te evalueren. Beide putten zijn ingepland ter hoogte van zones waar aanzienlijke impact van de geplande werken wordt verwacht.

Het hierboven beschreven proefputtenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een ideale onderzoekssituatie. Zo is er geen rekening gehouden met de aanwezigheid van eventuele gas- en waterleidingen, riolering of andere nutsinstallaties. Het plan is dan ook indicatief en dient voorafgaand aan het onderzoek door de uitvoerder worden geëvalueerd op haalbaarheid. Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau in zoverre dat deze niveaus zich bevinden binnen de diepte van de impact van de geplande werken. Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd, opnieuw in zoverre dat de natuurlijke ondergrond zich bevindt binnen de diepte van de impact van de geplande werken. De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 2.0.

Proefsleuven

We adviseren om te werken met 2 parallelle continue proefsleuven van elk 2 m breed (Figuur 2) om zicht te krijgen op de spatiale spreiding van eventuele archeologische sporen. Tussenafstand tussen de sleuven bedraagt hierbij 15 m (as op as). Een eerste sleuf is +/- 55 m lang en wordt langs de oostgrens van het projectgebied aangelegd ter hoogte van het oostelijk bouwvolume en het infiltratiebekken. Een tweede sleuf van zo'n 15 m lang wordt aangelegd ten zuiden van de bestaande hoeve waar het zuidelijke bouwvolume is gepland. In totaal gaat het om +/- 140 m² aan proefsleuven. Indien de interpretatie en de waardering van bepaalde sporen niet onmiddellijk duidelijk is of om een schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren, dienen de sleuven uitgebreid te worden met kijkvensters.

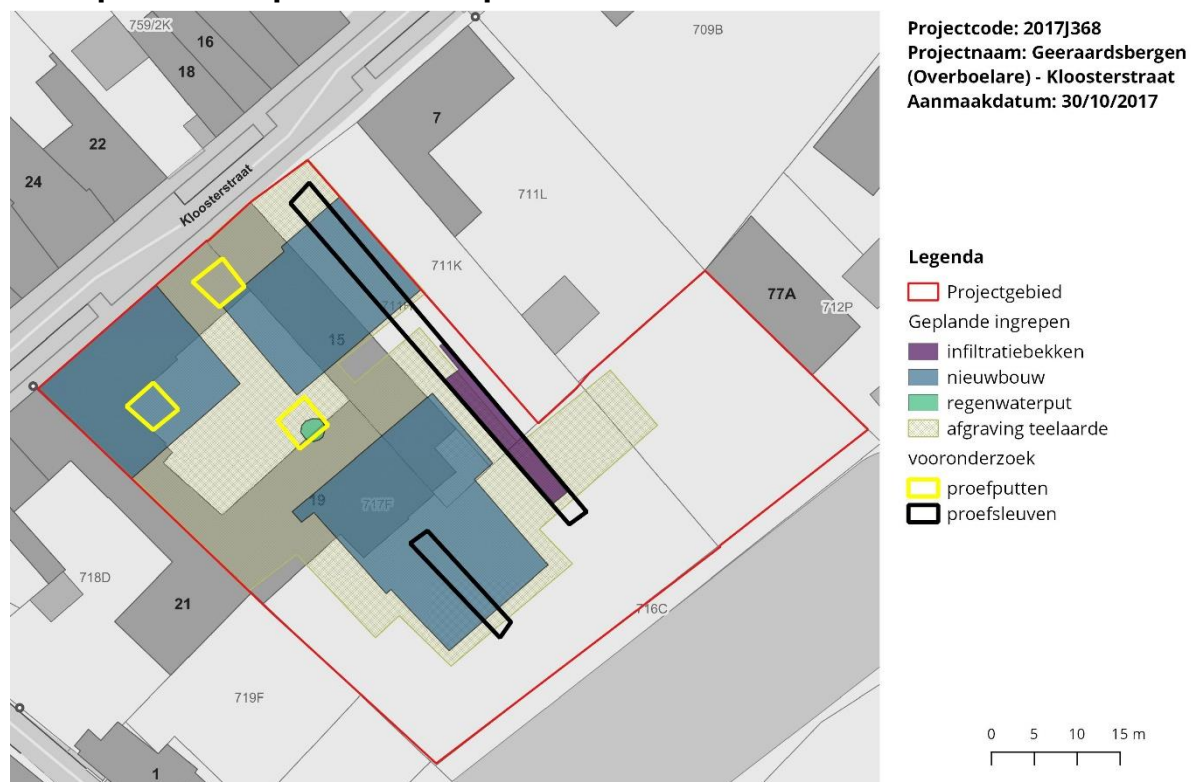
Het hierboven beschreven proefsleuvenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een ideale onderzoekssituatie. Zo is er geen rekening gehouden met de aanwezigheid van eventuele gas- en waterleidingen, riolering of andere nutsinstallaties. Het

plan is dan ook indicatief en dient voorafgaand aan het onderzoek door de uitvoerder worden geëvalueerd op haalbaarheid. Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

Proefsleuven worden aangelegd tot op het eerste archeologisch leesbare niveau voor zover dit niveau binnen het bereik van de proefsleuven ligt (tot ca. 1,2 à 1,5 m onder het maaiveld). Indien sleuven dieper dan 1 m moeten worden aangelegd, kan overwogen worden om de sleuf getrapt af te graven en de sleufbreedte aan het oppervlak naar 3 à 4 m uit te breiden in functie van de zichtbaarheid en veiligheid. De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 2.0.

Proefputten- en proefsleuvenplan

Figuur 3: indicatief voorstel voor de aanleg van proefputten geprojecteerd op het hedendaags kadaster

3.4. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden

Indien in bepaalde zones afdoende is vastgesteld dat de ontgraving ter plekke uitsluitend gebeurt in verstoorde of recente lagen (opgebracht en/of verstoord), dient deze zone niet verder onderzocht te worden. De inschattingen met betrekking tot de aard en omvang van verstoringen en de aanwezigheid van recentere lagen gebeurt in het veld door de archeologisch veldwerkleider.

3.5. Criteria bereiken onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel wordt bereikt wanneer de onderzoeksvragen in de mate van het mogelijke beantwoord te worden.

3.6. competenties uitvoerder

De dagelijkse uitvoering van de opgraving ligt in handen van:

- 1 archeoloog-veldwerkleider: hij/zij dient heeft minstens 240 werkdagen opgravingservaring.
- 1 assistent-archeoloog: hij/zij heeft minstens 120 werkdagen opgravingservaring. Indien de densiteit van de sporen hoog is en extra mankracht nodig is, kunnen de veldwerkleider en de assistent-archeoloog bijgestaan worden door veldtechnici zonder diplomaveren.

Bij het onderzoek wordt indien nodig een aardkundige betrokken die instaat voor het onderzoeken, interpreteren, en registreren van de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek. De duur en frequentie van de inzet hangt af van de vastgestelde bodemprofielen en de aangetroffen archeologische vindplaatsen.

Om het archeologisch vondstmateriaal kwaliteitsvol te behandelen en te bewaren wordt indien nodig ook beroep gedaan op een conservator. De conservator coördineert het geheel van conservatiehandelingen die binnen het onderzoek gesteld worden. Indien nodig komt de conservator ter plaatste voor advies of gespecialiseerde handelingen. De conservator heeft ervaring met de behandeling van aardewerk en metaalvondsten uit verschillende periodes. Indien bij het onderzoek van het vondstenensemble specialistische kennis vereist is, wordt een materiaaldeskundige betrokken bij het onderzoek. Dit kan zowel tijdens het veldwerk als tijdens de verwerking.

3.7. deponering

Data en vondsten, maw het archeologisch ensemble is eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble in overleg met de opdrachtgever opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is. Indien nodig kan een ander depot worden gezocht of kan een afspraak worden gemaakt met het uitvoerende archeologische bedrijf met betrekking tot de opslag van het archeologische ensemble.

3.8. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk van Goede Praktijk 2.0